

Iwona Kozłowska

Zakres zmian fonotecznych we współczesnej gwarze lubawskiej

Prace Językoznawcze 12, 115-122

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Iwona Kozłowska
Olsztyn

Zakres zmian fonetycznych we współczesnej gwarze lubawskiej

The range of phonetic change in the new Lubawa dialect

The article presents the changes of phonetics in the Lubawa dialect which occurred in the course of 50 years. It also shows the changes which occurred in the vocabulary related to the progress.

Słowa kluczowe: gwara, ziemia lubawska, dialekt mazowiecki, fonetyka

The key words: dialect, Lubawa area, phonetics, the dialect from Mazowsze

Celem artykułu jest zarysowanie zmian, jakie nastąpiły – głównie w zakresie fonetyki – w dzisiejszej gwarze lubawskiej w stosunku do opisanego stanu tej gwary sprzed około pięćdziesięciu lat. Wymaga to także przedstawienia ogólnych tendencji rozwojowych, jakie zarysowały się w obrębie polszczyzny i we współczesnych dialektach polskich. Doświadczą tego współczesna polszczyzna oraz języki regionalne, absorbując „międzynarodowe” słownictwo oraz niektóre sposoby zachowań językowych w ich obcej lub przyswojonej formie fonetycznej (np. wykrzyknik ang. *wow* jako *łał*), morfologicznej i imienniczej (np. w przezwisku *Dżeki* w odniesieniu do osoby o imieniu Jacek), leksykalnej (*do-kładnie* – na wzór ang. *exactly*) itp.

Język narodowy dzielimy na mniejsze podtypy: gwarę i dialekt. Gwara języka używana jest na jakimś obszarze, zwłaszcza wiejskim¹. Dialekt to regionalna odmiana języka, zwykle o dość dużym zasięgu². Język polski nie jest jednolity. Jego realizacja zależy od uwarunkowań historyczno-osadniczych, geograficznych, społeczno-ekonomicznych i kulturowych. W Polsce mamy następujące dialekty: wielkopolski, małopolski, mazowiecki, śląski. Dyskusje na temat, czy

¹ *Słownik języka polskiego*. Pod red. M. Bańki. T. 2. Warszawa 2007, s. 75.

² *Ibidem*, s. 332.

kaszubszczyzna jest dialektem, czy językiem, trwają do dziś. Regionalni działacze kaszubszy dążą do tego, by kaszubszczyzna stała się językiem literackim – ustalają kaszubską pisownię, wydają czasopisma i książki pisane po kaszubsku, przekładają na kaszubski Biblię, po kaszubsku odprawiane są nabożeństwa.

Gwara lubawska wchodzi językowo w skład dialektu mazowieckiego. Jej obszar stanowi północno-zachodnią część terytorialnego skupienia tego dialektu. Gwary ewoluują, a wraz z nimi zmieniają się też cechy gwary lubawskiej. Przedstawiona poniżej charakterystyka fonetyczna gwar Ostródzkiego obejmuje stan z początku lat pięćdziesiątych³. Do zjawisk fonetycznych charakterystycznych dla całego Ostródzkiego należą:

- 1) asynchroniczna wymowa spółgłosek wargowych palatalnych (z możliwością całkowitego zaniku elementu wargowego przy kontynuantach [f', v', m']);
- 2) sporadycznie występujące resztki twardej wymowy [ky, gy, ke, ge;];
- 3) depalatalizacja spółgłoski *ń* w pozycji przed twardą spółgłoską szczelinową lub zwartoszczelinową;
- 4) powszechność niezgłoskotwórczego [ɹ] < *ł* oraz zasadniczego sonantu *l*, który tylko przed samogłoską *i* może być wymawiany miękko;
- 5) występowanie (choć w różnym nasileniu na poszczególnych częściach terenu) głosek [ó], pochodzących ze stp. [ō], jak również [ē], rzadziej [i (y)] pochodzących ze stp. [ē];
- 6) występowanie [i], *i* odpowiadających ogólnopolskiej samogłosce *y*;
- 7) całkowita denazalizacja obu samogłosek w wygłosie.

Kazimierz Nitsch w *Pismach pomorzoznawczych*⁴ pisał: „Co do Mazurów, oczywiście bez Ostródzkiego rzecz jest jasna, przynajmniej w głównych zarysach – mowa ich jest w całości mazowiecka. Pochodzą oni niewątpliwie z bliższego, starego Mazowsza, zupełnie tak samo, jak stamtąd pochodzą mieszkańcy północnej części Mazowsza polskiego. [...] Także geneza dialektów warmijskich i ostródzkiego jest w zasadzie jasna. Wraz z dialektem lubawskim jest to grupa powstała przez zmieszanie się mowy mazowieckiej z mową zachodniopolską, prawdopodobnie kujawsko-dobrzyńsko-chełmińską”⁵. K. Nitsch podaje cechy charakterystyczne m.in. dla dialektów grudziądzkiego, lubawskiego i malborskiego:

- 1) **ǣ* > *a*, *voda*, *mńasto*;
- 2) **ā* > *a*, *gada*, *studńa*;
- 3) **ē* > *e*;

³ *Słownik gwar Ostródzkiego, Warmii i Mazur*. Pod red. Z. Stamirowskiej. T. I–V. Wrocław–Warszawa–Kraków–Łódź 1987–2006, s. 24–31.

⁴ K. Nitsch: *Dialekty polskie Prus Zachodnich*. [W:] tegoż: *Wybór pism polonistycznych. Pisma pomorzoznawcze*. T. 3. Wrocław–Kraków 1954, s. 211–251.

⁵ K. Nitsch, *Język polski w Prusiech Wschodnich*. [W:] tegoż: *Wybór pism polonistycznych. Pisma pomorzoznawcze*. T. 3, s. 367.

- 4) każde eN jakiegokolwiek pochodzenia $> yN$, *pšynica*, *ćymno*;
- 5) $*\bar{e} > y$ tak po podniebiennych, jak po niepodniebiennych, *lys*, *mlyko*;
- 6) $*i = *y = i$;
- 7) $*\bar{o} = o$, *noga*, *śostra*;
- 8) $*u = u$, *ščupak*, *rozumnić*;
- 9) $*\epsilon$ występuje jako:
 - a) *ym yn yń* przed spółgłoskami zwartymi: *zymbi*, *začynti*;
 - b) *y* przed szczelinowymi: *mnyso*, *gyši*;
 - c) *e* w wygłosie: *kšuške*;
- 10) $*q$ występuje jako:
 - a) *um un uń* przed zwartymi: *zump*, *sunt*;
 - b) *u* przed szczelinowymi: *stuška*;
 - c) *u* lub *o* w wygłosie;
- 11) pomieszczenie *š č ž ř z ś ć ź ǰ*;
- 12) $*kk > tk$: *letki*, *mnyntki*;
- 13) $*śs > s$ *ójeski* por. pol. *wiejski* $< *vššskšjb$;
- 14) $*tr̄ dr̄ > tš dž$ lub *čšžž*: *čššuać*, *žžazga*, $*str̄ > stš$, *ščš* nawet *šč*.

Dialekty grudziądzki, lubawski i malborski stanowią z oboma kociewskimi jedną grupę, w przeciwieństwie z jednej strony do chełmińskiego, krajniackiego (złotowskiego) i tucholskiego (borowiackiego), z drugiej do ostródzkiego i mazurskiego. Wspólnymi ich cechami są: 1) brak osobnego odpowiednika $*\bar{a}$ przed N ; 2) odróżnienie $*\bar{e}$ od $*i$, $*y$; 3) odróżnienie $*\bar{o}$ od $*u$; 4) zmieszanie $*i$ z $*y$; 5) dążność do rozpoczynania pełnogłosek wstępnym zwarcie krtani; 6) przejście $\acute{S}ú > \acute{S}v$; 7) niepalatalizowanie tylnojęzykowych k g przed pełnogłoskami podniebiennymi; 8) zanik deklinacji V; 9) brak formy *dóe*; 10) brak formy żeńskiej na $*ty$ w czasie przeszłym. Cechę 1. ma też dialekt mazurski, 2., 3. i 4. wszystkie pruskie prócz chełmińskiego, 5. ostródzki i mazurski, 6. i 7. ostródzki, mazurski i chełmiński, 8., 9. i 10. wszystkie prócz krajniackiego.

Oprócz wskazanych wyżej ustaleń z zakresu fonetyki i fonologii prowadzono prace badawcze nad leksyką tych terenów. W 1958 r. ukazała się drukiem publikacja *Słownictwo Warmii i Mazur. Budownictwo i obróbka drewna*. Praca ta jest częścią monografii pt. *Słownictwo Warmii i Mazur* przygotowywanej zespołowo przez I Pracownię Dialektologiczną Zakładu Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk w Warszawie pod kierownictwem prof. Witolda Doroszewskiego⁶. Zawiera nazwy gwarowe domu i jego części, pomieszczeń w domu, stodoły i jej części, budynków gospodarczych, zamków oraz nazwy związane z obróbką drewna. W 1958 r. ukazała kolejna publikacja cyklu *Słownictwo Warmii*

⁶ J. Siatkowski: *Słownictwo Warmii i Mazur. Budownictwo i obróbka drewna*. Wrocław 1958.

i Mazur. Hodowla⁷, oparta na materiale zgromadzonym w czasie badań terenowych na Warmii i Mazurach w latach 1950–1953. Praca zawiera nazwy zwierząt, części ciała zwierząt, rozmnażania, nazwy młodych zwierząt domowych, związanych z żywieniem zwierząt, przywoływaniem i odpędzaniem zwierząt, głosy ptaków domowych itp.

W 1959 r. opublikowano *Słownictwo Warmii i Mazur. Uprawa i obróbka lnu*⁸. Tom obejmuje terminologię z zakresu uprawy lnu i obróbki włókna głównie lnianego, częściowo konopnego i zwierzęcego. W części tej zbadano porównawczo miejscowości powiatu lubawskiego: Grabowo, Rozental (dziś Rożental), Złotowo, Kazanice, Targowisko, Sumplawa (dziś Samplawa), Radomno, Marzęcice. Badania nad słownictwem warmińskim i mazurskim prowadzono w latach 1950–1953. z wykorzystaniem kwestionariusza dr. J. Sarnackiego. Tkactwa dotyczyły 34 pytania, obejmujące w sumie 70 desygnatów. Ogółem zbadano słownictwo lniarskie w 258 miejscowościach, z czego 54 przypadają na Warmię, 174 na Mazury i 30 na Ostródzkie. Ziemia lubawska, działdowska i częściowo sztumaska zostały zbadane bardziej szczegółowo.

Karol Dejna w *Dialektach polskich*⁹ szczegółowo opisał wszystkie dialekty, także mazowiecki. Dodatkowo dodał mapy z zaznaczonymi cechami dialektalnymi. Na tych mapach często pojawia się Lubawa.

W 1980 r. ukazało się *Słownictwo Warmii i Mazur Odzież*¹⁰. Wykaz miejscowości zbadanych porównawczo obejmował: Grabowo, Złotowo, Kazanice, Targowisko, Skarlin, Mikołajki Iławskie, Marzęcice.

Jan Basara jest autorem wydanej w 1981 r. publikacji *Z zagadnień słownictwa gwarowego. Terminologia obróbki drewna w dialektach polskich*¹¹. Okazało się, że większość słownictwa dotyczącego tego zakresu zapożyczona jest z języka niemieckiego. W dzisiejszym języku w zebranych przeze mnie materiale zachowały się takie wyrazy, jak: *żaga* ‘piła’, *sztama* ‘ścięte drzewo’, *klafta* ‘stos łupanego drewna’, *krajzega* ‘piła tartaczna’, *obladry* ‘deski oberżnięte z boków kloca’, *hebel* – *strug* ‘hebel’, *hubelbank* ‘warsztat stolarski’, *fuga* ‘szczelina’, *ołśnik* ‘narzędzie o dwu rękojeściach służące do strugania drewna’, *sztamajza* ‘dłuto’.

Anna Kowalska w jednym ze swych artykułów o Mazowszu pisała: „Najczęściej mamy do czynienia z podziałem geograficznym na część zachodnią: Ostródzkie, Warmia, zachodnia część Mazur i wschodnią – obejmującą pozostały

⁷ H. Horodyska: *Słownictwo Warmii i Mazur. Hodowla*. Wrocław 1958.

⁸ B. Mocarska-Falińska: *Słownictwo Warmii i Mazur Uprawa i obróbka lnu*. Wrocław 1959.

⁹ K. Dejna: *Dialekty polskie*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1973, s. 241.

¹⁰ D. Barska-Antos: *Słownictwo Warmii i Mazur. Odzież*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1980.

¹¹ J. Basara: *Z zagadnień słownictwa gwarowego. Terminologia obróbki drewna w dialektach polskich*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1981.

obszar. Taki podział (nie zawsze ostry, gdyż przejściowe powiaty szczycieński i mragowski mogą się łączyć pod względem językowym z pierwszą, jak i z drugą grupą) jest ilustrowany przez wszystkie typy faktów językowych: fonetyczne, słowotwórcze i leksykalne. [...] Należy wyraźnie podkreślić, że współczesny układ geograficzny zjawisk językowych na obu badanych obszarach gwarowych nie odbiega zasadniczo od obserwowanego niemal sto lat temu przez K. Nitscha – późniejsze badania uzupełniły i uściśliły obserwacje tego wielkiego uczonego”¹².

Cechy właściwe dla Warmii (głównie południowo-zachodniej), a częściowo też dla Ostródzkiego i Mazur zachodnim przedstawiają się następująco:

1) możliwość przechodzenia $n > n$ niezależnie od sąsiedztwa fonetycznego (Ostródzkie, Reszelskie, nieco rzadziej Olsztyńskie i Szczycieńskie);

2) *a* lub *ã* jako wartość ustna nosówki przedniej, a też jako kontynuant stp. *ē*, *ĕ* przed *N*, co występuje na południowo-zachodniej Warmii (na pozostałej części Warmii, w Ostródzkiem i na Mazurach barwa samogłoski nosowej przedniej zmierza do ujednoczenia z wymową ogólnopolską, a więc dominuje barwa *e*, a odpowiednie warianty *é*, *i*, *y* są rzadsze);

3) w pozycji przed spółgłoską szczelinową na tym samym obszarze Warmii pojawia się często nosowość wokaliczna, jak również denazalizacja, której nasilenie obserwuje się poza tym w powiecie Ostródzkim i na Mazurach zachodnich. (Przed spółgłoską zwartą i zwartoszczelinową występuje wszędzie, podobnie jak w języku ogólnopolskim, nosowość skonsontantyzowana – rozłożona);

4) dla Warmii, zwłaszcza zachodniej, charakterystyczna jest także w tej pozycji wymowa typu *jajzik* ‘język’, *gajśi* ‘gęsi’¹³.

Współczesną gwarę lubawską (według nowszych badań Jana Falkowskiego, zob. przypis 16) opisuję tutaj jako tę, która zawiera część cech tożsamyh z dialektem mazowieckim. Zaznaczam plusami te cechy, które się pokrywają z wymienionymi ustaleniami poprzednich badaczy lub minusami te, które – według moich obserwacji z lat 2007–2008 – od nich się różnią: (+) –występuje dziś na ziemi lubawskiej i (-) – nie występuje dziś na ziemi lubawskiej.

Najważniejszymi cechami dialektu mazowieckiego, które w części odpowiadają też cechom gwary lubawskiej, są według Jana Falkowskiego:

- 1) ubezdźwięczniająca fonetyka międzywyrazowa, np. *sat rośnie*, *sat urós*; (+)
- 2) mazurzenie; (-)
- 3) stwardnienie staropolskiego *l* (miękkiego) przed *i*, postrzegane jako *ly*, np. *lys*, *lypa*, *małyna*; (-)

¹² A. Kowalska, *Powiązania językowe obszaru Mazowsza z obszarem ostródzko-warmińsko-mazurskim*. [W:] *Tradycja badań dialektologicznych w Polsce*. Pod red. Henryki Sędzia. Olsztyn 1997, s. 127.

¹³ *Słownik gwar Ostródzkiego Warmii i Mazur*. T. 1, s. 24–31.

4) rozłożenie wargowych miękkich na grupę spółgłoskową złożoną ze stwardniałej wargowej i wyodrębnionych spirantów *j, ś, ź, ch, h, ń*, np. *pjasek, psijasek, bjały, bzijały, mjasto, mniasto*; (+)

5) przejście nagłosowej grupy *ra-* w *re-*, np. *reno, redło*; (+)

6) przejście nagłosowej grupy *ja-* w *je-*, np. *jepko, jegoda*; (+)

7) zbliżenie staropolskiego *ǣ* (krótkiego) do *e*, np. *dziewczyzna, prawda, (a zbliżone do e)*; (-)

8) utrzymanie *a* (*a* nosowego), które w polszczyźnie ogólnie rozwinęło się w *ę*, np. *wieża, gaś*; (-)

9) zastąpienie rzeczowników rodzaju nijakiego zakończonych na *-ę*, typu *cielę, źrebię* przez rzeczowniki rodzaju męskiego z sufiksem *-ak*, typu *cielak, źrebak*; (+)

10) przymiotnikowe sufiksy *-isty/ -ysty, -asty*, np. *wodnisty, graniasty* (+)¹⁴.

Przez obszar Warmii i Mazur przebiega ważna izoglosa dotycząca uproszczenia ogólnopolskiego systemu opozycji *S : Ś : Š* do dwóch szeregów *S : Ś* we wszystkich gwarach mazurzących oraz *S : Š* w Lubawskim, Ostródzkim i części wszystkich gwar warmińskich, np. *wyczyszczuła* ‘wyczyściła’¹⁵.

Oprócz tych cech zaobserwowałam szereg innych zjawisk fonetycznych. Prowadząc badania gwarowe i sporządzając słownik gwary lubawskiej opierałam się na materiałach własnych, pozyskanych od informatorów – głównie starszej ludności zamieszkującej w okolicach Lubawy, na słowniku zawartym u J. Falkowskiego oraz wyekscerpowanych z *Gawęd Klimka z Dybzaka*, cyklu autorstwa Bernarda Jacka Standary. Lubawianie powinni być dumni z tego bogactwa językowego i wdzięczni B. J. Standarze za to, że starszym przypomina ten język, w którym wyrosli, a młodszym uczy gwary. Gawędy od 10 lutego 1995 roku ukazują się co tydzień w „Głosie Lubawskim”.

Niżej przedstawiam niektóre cechy fleksyjne i fonetyczne wydobyte z analizowanego materiału, charakterystyczne dla gwary lubawskiej:

1) końcówka dawnej liczby podwójnej *-wa* w znaczeniu liczby mnogiej, np. *mawa, dawa* ‘mamy, damy’;

2) końcówka *-ta* dawnej liczby podwójnej dla wyrażenia liczby mnogiej, np. *bierzta, jedzta* ‘bierzcie, jedzcie’;

3) *e* ruchome, zgodnie z literackim językiem polskim, np. *fofelek* ‘dziecko’, *ferzinkiel* (poszerzenie otworu na zewnątrz, z niem. *versenken* ‘pograżać, ukrywać’, *ferzenkiel* ‘bor do zbierania metalu około dziurki na kształt miseczki,

¹⁴ J. Falkowski: *Ziemia lubawska*. Toruń 2006, s. 376.

¹⁵ E. Rzetelska-Feleszko: *Przydatność materiałów dialektologicznych Georga Wenkera z roku 1880 dla Warmii i Mazur (na podstawie doświadczeń kaszubskich)*. [W:] *Onomastyka regionalna*. Pod red. J. Dumy, Olsztyn 2006, s. 159.

w której ma się pomieścić łepiek śrubki' SW); pojawia się też wtórne *e* ruchome, np. *wieter* 'wiatr';

4) brak przegłosu polskiego *ě* > *a*, np. *wieter*;

5) siakanie, czyli kontaminacja *š* i *ś*, np.: *szwenta*, *szwadek*, *czepło*, *ścieka*, *szczeka*, *oszczane*;

6) wprowadzenie hiperpoprawnego *č*, np. *graczka* 'haczka', 'graca' SW, *gorącz* 'skwar', 'gorąco' SW,

7) brak przegłosu **ě* na 'a ze zwięzieniem *e* na *i*, np. *gwizdor*;

8) rozszerzenie *i* na *e* przed *r* i *l*, np. *fierana*, *famielija*;

9) obniżenie artykulacyjne *y* do *e* oraz *i* do 'e, np. *fuciek* 'błąd' *fucyk* 'gap, głupiec' SW;

10) wymowa etymologicznego *y* jak *i*, np. *chitri*, *duži* 'chytry, duży';

11) upraszczanie grup spółgłoskowych *gw*-> *g*-, np. *góźdź* 'gwóźdź';

12) mylenie *l* i *ł*, np. *kalendarz* 'kalendarz'.

Gwara lubawska rządzi się swoimi prawami, tutaj *pies ścieka*, *a woda szczeka*. Dla lepszej ilustracji warto przytoczyć popularny na Lubawszczyźnie „wic” ('dowcip'). W kolonialce (sklep spożywczy) stoją lubawianki, i jedna mówi do drugiej: '– ubrudziła się pani na cwetsze', ta druga na to: '– eee, to oszczane' ('o ścianę').

W ciągu pięćdziesięciu lat w zakresie języka ludności okolic Lubawy zmieniło się bardzo dużo. Wiele ze słownictwa gwarowego wyszło już dziś z użycia. Jest to związane z postępowaniem cywilizacyjnym – w gospodarstwach domowych nie obrabia się już lnu ani drewna we własnym zakresie, a większość gospodarstw rolnych została zmodernizowana. Mimo że słownictwo związane z narzędziami rolniczymi zostało znacznie uszczuplone, sprzęty domowe zachowały swoje nazwy. Nadal gościom, którzy *przywlekli się do dom*, *podaje się arbate* *abo bonkawe* *w taskach*. Wodę wlewa się do *stufa*, a mleko gotuje się w *rondelku*. Tak silne zmiany nie nastąpiły natomiast w zakresie fonetyki i morfologii. Utrzymuje się siakanie, hiperpoprawne formy w związku z nierozróżnianiem szeregu szumiącego i syczącego, brak przegłosu polskiego. W gwarze lubawskiej do dziś przetrwała dawna kultura, o czym świadczą zwroty grzecznościowe w formie 2. os. l. mnogiej (*Mamo, pomożecie mi?*; *Tato, zapraszam Was na arbate*). Polszczyzna literacka ma wpływ na mieszkańców ziemi lubawskiej tak pod względem fonetycznym, jak i leksykalnym. Oddziałuje na nich także szkolnictwo, prasa, telewizja. Jednak w świadomości osób starszych gwara jest zakorzeniona tak silnie, że dominuje nad językiem literackim.

Wykaz skrótów

- OWM – *Słownik gwar Ostródzkiego, Warmii i Mazur*. Pod red. Z. Stamirowskiej. T. I–V. Wrocław–Warszawa–Kraków–Łódź 1987–2006.
- SW – J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki: *Słownik języka polskiego*. T. I–VIII. Warszawa 1900–1927 (Słownik warszawski).

Literatura

- Barska-Antos D. (1980): *Słownictwo Warmii i Mazur. Odzież*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- Basara J. (1981): *Z zagadnień słownictwa gwarowego. Terminologia obróbki drewna w dialektach polskich*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź.
- Dejna K. (1973): *Dialekty polskie*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk.
- Falkowski J. (2006): *Ziemia lubawska*. Toruń.
- Horodyska H. (1958): *Słownictwo Warmii i Mazur. Hodowla*. Wrocław.
- Kowalska A. (1997): *Powiązania językowe obszaru Mazowsza z obszarem ostródzko-warmińsko-mazurskim*. [W:] *Tradycja badań dialektologicznych w Polsce*. Pod red. Henryki Sędziak. Olsztyn.
- Mocarska-Falińska B. (1959): *Słownictwo Warmii i Mazur. Uprawa i obróbka lnu*. Wrocław.
- Nitsch K. (1954): *Dialekty polskie Prus Zachodnich*. [W:] tegoż: *Wybór pism polonistycznych. Pisma pomorzoznawcze*. T. 3. Wrocław–Kraków.
- Nitsch K. (1954): *Język polski w Prusiech Wschodnich*. [W:] tegoż: *Wybór pism polonistycznych. Pisma pomorzoznawcze*. T. 3. Wrocław–Kraków.
- Rzetelska-Feleszko E. (2006): *Przydatność materiałów dialektologicznych Georga Wenkera z roku 1880 dla Warmii i Mazur (na podstawie doświadczeń kaszubskich)*. [W:] *Onomastyka regionalna*. Pod red. J. Dumy, Olsztyn.
- Siatkowski J. (1958): *Słownictwo Warmii i Mazur. Budownictwo i obróbka drewna*. Wrocław.
- Słownik języka polskiego* (2007). Pod red. M. Bańki. T. 2. Warszawa.

Summary

The article presents changes of phonetics in the new Lubawa dialect, which took place over the period of fifty years in a new local dialect of Lubawa. Lexical items included in the monograph *The vocabulary of Warmia and Mazury*. Were compared to a dialect lexicon collected in Lubawa and its vicinity, also in Rumian, a village that once used to belong to the demesnes of Lubawa. It also stems from *The stories by Klimek from Dybżak* by B. J. Standara. The informers belonged to the oldest generation. The vocabulary domains pertaining to breeding and farming have only survived to an inconsiderable extent.